

Prof. dr PAVEL OPAVSKY

REFORME NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA KADROVSKIH ŠKOLA ZA SPORTSKE TRENERE

Dovoljno je navesti samo dva faktora koji govore u prilog reforme nastavnih planova i programa na kadrovskim školama za fizičku kulturu da bi se potreba reforme ukazala neophodnom.

Prvi faktor je činjenica da se diplomirani profesor fizičke kulture ne oseća dovoljno osposobljenim za efikasni rad sa školskim populacijama i da mora usput da se doučava i prilagođava.

Drugi faktor je značajan porast telesnih deformiteta kod školskih populacija, što se na žalost utvrđuje uglavnom tek u izveštajima regrutnih komisija.

Ovi, i ne samo ovi, faktori su samo posledice odgovarajućih uzroka. Budući da je najefikasniji način uklanjanja posledica, uklanjanje njenih uzroka, neophodno je prethodno definisati te uzroke i utvrditi metodologiju uklanjanja istih. Pretenzija ove studije je ukazivanje na uzroke koji su uslovili dekadenciju nastavnih planova i programa kadrovskih škola u oblasti fizičke kulture. Na žalost, iako su u zemljama tranzicije već više godina na vlasti demokratske strukture, na polju strukture kadrovskih škola za sport i fizičko vaspitanje, ništa bitno se nije promenilo! Dominantni uzroci bi se mogli svrstati u deset naslova:

- Nivo kreatora prvobitnih nastavnih planova i programa,
- režimsko ograničavanje razvoja,
- saradnja sa međunarodnim strukovnim asocijacijama,
- definicija nastavnih predmeta,
- analogno povezivanje sadržaja nastavnih predmeta,
- sadržajno povezivanje delova nastave,
- nelogična sistematizacija,

- odnos između broja časova predavanja i časova vežbi,
- organizacija praktične nastave, i
- angažovanje nastavnika nekvalifikovanih za fizičku kulturu.

1. NIVO KREATORA PRVOBITNIH NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA

Prilikom osnivanja Fakulteta fizičke kulture (prvobitno DIF, zatim IFK, pa VŠFV, pa Fakultet fizičke kulture, pa Fakultet za fizičko vaspitanje i sport, i sl) stanje nauke sa aplikativnim potencijalom na oblast fizičke kulture nije bilo na dovoljnom nivou, niti je informacioni sistem bio dovoljno razvijen, tako da su prvi nastavnici u teškim posleratnim uslovima, uglavnom oponašali nastavne planove i programe viših škola na kojima su se oni školovali. Na žalost, ti nastavni planovi i programi su već u vreme njihovih studija bili zastareli. Osim toga, naša zemlja se nakon rata svrstala u istočni blok, tako da je bolja zapadna istraživačka tehnologija sporo i teško prodirala na istok, a ako je nekim zabranjenim kanalima i prodrila, bila je ideološki prokazivana. Uzimajući u obzir ove činjenice greške kreatorima prvobitnih nastavnih planova i programa se mogu i oprostiti, što se ne bi moglo reći i za njihove naslednike, koji se nisu razvijali u relativno tako teškim okolnostima.

Subjektivni faktor loših kreacija nastavnih planova i programa je negativna selekcija nastavnih kadrova na Fakultetu fizičke kulture. Fizička kultura je tek počela da se afirmiše kao naučna oblast tako da se u početku vrlo mali broj završenih srednjoškolaca opredeljivao za ovu oblast bez naučne tradicije. Većina studenata se opredeljivala uglavnom zbog praktičnog dela, nadajući se da će na takvom fakultetu biti manje teorije, za koju nisu imali afinitet ni u srednjoj školi. Averzija prema učenju teoretskih predmeta, preneti iz srednjoškolskih klupa, povlačila je za sobom i nedovoljnu erudiciju, kao i neinteresovanje za strane jezike, što je predstavljalo dodatnu prepreku za dalji razvoj nastavnih planova i programa. Nakon nekoliko generacija iz srednjih škola su počeli pristizati i sposobniji kadrovi koji su bili u stanju da prate razvoj nauke u svetu i da je eventualno primene u kreaciji nastavnih planova i programa na Visokim i Višim kadrovskim školama za sport i telesno vaspitanje, ali za tako nešto nisu imali priliku, jer uglavnom ni-

su bili dovoljno politički podobni, pa ili nisu ni izabrani kao nastavni kadar na kadrovskoj školi ili, ako su i bili izabrani, nije im bilo dozvoljeno da aktivno učestvuju u kreiranju nastavnih planova i programa. Na najveću nesreću po te škole, pravo na kreiranje nastavnih planova i programa su imali politički podobni kadrovi, birani prema ličnom afinitetu a potvrđeni od “samoupravnih” tela, sastavljenih od laika iz JA, SUP-a, raznih komiteta i sl.

2. REŽIMSKO OGRANIČAVANJE RAZVOJA

Fizička kultura kao interdisciplinarna nauka i objektivno se bazira na većem broju predmeta što objektivno smanjuje broj časova na pojedinim predmetima. U takvoj krizi broja časova u nizu predmeta, diktatorski režim je nametao svoje “univerzitetske predmete” (ONO, DSZ, MARKSIZAM, i sl.) sa odozgo propisanim nesrazmerno velikim brojem časova sa očiglednim ciljem režimske indoktrinacije, pa se zbog toga morao smanjivati broj časova na predmetima od najvećeg značaja za fizičku kulturu. Pored toga, u licemernoj brizi za čoveka, politički sistem je maksimalno destimulativno uticao na razvoj fizičke kulture “zamrzavanjem” radnih mesta, tako da je geslo: “Jedan put zaposlen - uvek zaposlen”, uvelo nezamenljivost nesposobnih nastavnih kadrova i potpuno uklonilo kategoriju odgovornosti u stručnom i naučnom radu.

3. SARADNJA SA MEĐUNARODNIM STRUKOVNIM ASOCIJACIJAMA

Verovatno najviše ponderisan uzrok dekadencije nastavnih planova i programa na kadrovskim školama za fizičku kulturu je stihijska saradnja sa odgovarajućim institucijama u svetu. Decenijama se u svetu periodično održavaju međunarodni kongresi, simpozijumi, seminari i sl. sa fizičkom kulturom kao osnovnom tematikom. Na svakoj ozbiljnoj kadrovskoj školi se najmanje godinu dana unapred oforme ekipe koje realizuju određene istraživačke projekte, čije će rezultate izneti u svojim referatima na odgovarajućim naučnim skupovima. Numerički izraženo na pravoj kadrovskoj školi ne bi trebalo da postoji niti jedan redovni profesor, koji nije najmanje deset puta nastupao sa referatom

na određenim međunarodnim naučnim skupovima. Prateći indeksirane međunarodne časopise pravo je otkriće ako se u njima nađe i poneko ime sa naših kadrovskih škola.

Radovi koji su objavljeni u domaćim stručnim časopisima u dobroj se meri zasnivaju na pogrešnoj koncepciji i samo bi mali broj od njih prošao međunarodnu recenziju!

4. DEFINICIJA NASTAVNIH PREDMETA

Oslanjajući se na sopstvenu sportsku praksu, veći deo nastavnika je vršio pritisak na razvoj nastavnih planova i programa, protežirajući svoju sportsku disciplinu kao poseban predmet. Taj subjektivni faktor je uslovio da su prema individualnim željama stvarani novi predmeti sa naslovom sportskih disciplina, čime je započeo raspad sistema školovanja kadrova u oblasti fizičke kulture. Ovaj princip “jedan sport - jedan predmet” je praktično neodrživ jer da ima samo 100 sportova (a ima ih mnogo više) to bi za Fakultet značilo dodatnih 100 predmeta sa po najmanje dva nastavnika i sa prosečno 60 časova nastave a da se i ne govori o potrebnoj infrastrukturi za održavanje takvog programa. Definicija predmeta prema sportskim disciplinama insistira da nastavnik na univerzitetskom nivou poznaje i tehniku i taktiku i obučavanje i trening što je previše i za natprosečne intelektualne kapacitete. Najzad, zbrku povećava i stanje u kome postoje predmeti-sportovi za koje nema interesovanja u školskim populacijama a za sportove za koje postoji veliko interesovanje u školama predmeti na kadrovskim školama ne postoje! Na kraju treba napomenuti da sistem nastave “sport-predmet” neizbežno uslovljava ponavljanje iste materije u više predmeta.

5. ANALOGNO POVEZIVANJE SADRŽAJA NASTAVNIH PREDMETA

Ukoliko je sadržaj pojedinih predmeta autonoman i ne sadrži spone koje ga povezuju sa sadržajima srodnih predmeta, studij je otežan i ne obrazuje dovoljno studenta da svojoj profesiji priđe dovoljno profesionalno. Dobar deo gradiva se predaje bez uputstva za njegovu aplikaciju u praksi. Više anketa je potvrdilo primedbe profesora fizičke kul-

ture i školovanih sportskih trenera da mnogo toga što su učili na kadrovskim školama nije im bilo potrebno, a dosta toga što im je bilo potrebno u svojoj matičnoj školi nisu učili.

6. NELOGIČNA SISTEMATIZACIJA

Podela fizičke kulture na fizičko vaspitanje, sport i rekreaciju je besmislena najmanje iz dva razloga. Prvo, što su sport i rekreacija već obuhvaćeni u fizičkom vaspitanju, a drugo, što sva tri oblika primenjuju ista sredstva fizičkog vaspitanja sa razlikom samo u obimu i intenzitetu, pa se niti u ovom slučaju ne može izbeći ponavljanje istog gradiva u više predmeta. Prava reforma nastavnih planova i programa automatski bi eliminisala ovu zbrku u sistematizaciji fizičke kulture.

7. ODNOS IZMEĐU BROJA ČASOVA PREDAVANJA I BROJA ČASOVA VEŽBI

U aktuelnom nastavnom planu očigledna je nasrazmera u prilog broju časova vežbi u predmetima uže struke. Većem delu nastavnika verovatno odgovara da teoretskih časova bude što manje, čime se omogućava manje i teornog usavršavanja unutar sopstvenog predmeta. S druge strane preveliki broj časova vežbi omogućava da se na redovnoj nastavi uvežbavaju kretni stereotipi, umesto da se to radi u slobodnom vremenu, kao i učenje za ostale predmete.

8. ORGANIZACIJA PRAKTIČNE NASTAVE

Pravilo da svi studenti za svaki predmet uže struke imaju isti broj časova vežbi dovodi do anomalije da student-vrhunski sportista mora da pohađa časove vežbi iz svoje discipline što mu nije toliko potrebno, koliko mu je potreban veći broj časova vežbi iz drugih disciplina. Racionalizacija u ovom smislu bi se sastojala u tome da se kretanje i obučavanje demonstriraju nastavnim filmovima u učionici a da su sve sale, bazeni i tereni svakog dana otvoreni prva dva ili tri časa uz obavezno učestvovanje svih asistenata i demonstratora. Pohađanje ovih vežbi bilo bi obavezno a izbor radne grupe slobodan.

9. ANGAŽOVANJE NASTAVNIKA, NEKVALIFIKOVANIH ZA FIZIČKU KULTURU

U početnoj fazi razvoja Fakulteta fizičke kulture bila je neophodna pomoć nastavnih kadrova sa drugih fakulteta, koji su bili specijalisti za pomoćne predmete u nastavnim planovima i programima Fakulteta fizičke kulture. Ali već nakon jedne decenije stasali su kadrovi sa kvalifikacijom fizičke kulture, sposobni da savladaju pored svog programa i neke programe nematičnih fakulteta, tako da su kvalifikovani kadrovi iz oblasti fizičke kulture u stanju da predaju i programe pomoćnih predmeta, ukoliko nastavnici sa kvalifikacijom drugih fakulteta nisu u stanju da pronađu aplikativnu sponu između pomoćnog predmeta kao baze i fizičke kulture kao nadgradnje.

10. PERSPEKTIVE RAZVOJA NASTAVNIH PLANOVA I PROGRAMA NAKON DEMOKRATIZACIJE POLITIČKOG SISTEMA

U totalitarističkom režimu decenijama razvijanu lošu praksu biće teško napustiti pre svega zbog otpora dobrog dela nastavnika koji bi racionalizacijom nastavnih planova i programa bili primorani ili da promene profesiju ili da svoj predmet postave na pragmatičnu osnovu. **Prelaženje na racionalno studiranje Telesnog vaspitanja i sporta mora da se učini ODMAH i da se na Visokim i Višim kadrovskim školama za sport zapošljavaju samo oni kadrovi, koji su u stanju da svoje znanje prošire i da ga prilagode savremenim tendencijama naučne misli u oblasti telesnog vaspitanja i sporta.**